

Landskapspejare

Landskapspejare

FATABUREN 2011

Landskapsspejare

NORDISKA MUSEETS OCH SKANSENS ÅRSBOK 2011

Red. Christina Westergren

FATABUREN Nordiska museets och Skansens årsbok, är en skatt av kulturhistoriska artiklar som publicerats under mer än ett sekel.

Årsboken började som ett häfte med rubriken »Meddelanden«, redigerat 1881 av museets grundare Artur Hazelius för den stödjande krets som kallades Samfundet för Nordiska museets främjande. 1884 publicerades den första kulturhistoriska artikeln och när publikationen 1906 bytte namn till »Fataburen. Kulturhistorisk tidskrift« kom de vetenskapliga uppsatserna att dominera innehållet. Från och med 1931 fick årsboken Fataburen en mer populär inriktning och i stora drag den form som den har i dag. Fataburen har sedan dess förenat lärdom och sakkunskap med syftet att nå en stor publik.

Fataburen är också en viktig länk mellan Nordiska museet och Skansen, två museer med en gemensam historia och en gemensam vänförening. Varje årsbok har ett tematiskt innehåll som speglar insatser och engagemang i de båda museerna, men verksamhetsberättelserna trycks numera separat och kan rekvireras från respektive museum.

Ekonomiskt stöd från Nordiska museets och Skansens Vänner gör utgivningen av Fataburen möjlig.

Fataburen 2011
Nordiska museets förlag
Box 27820
115 93 Stockholm
www.nordiskamuseet.se

© Nordiska museet och respektive författare

Bildredaktör Marie Tornehave

Medredaktör Dan Waldetoft

Omslag och grafisk form Lena Eklund, Kolofon

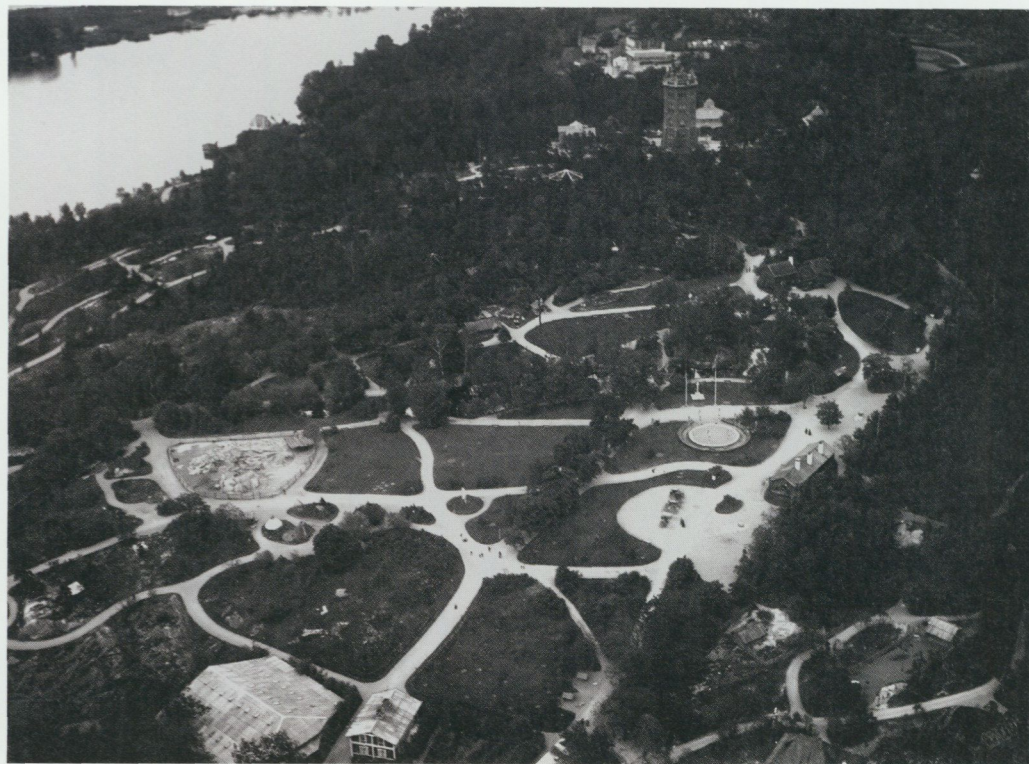
Omslagsfoto Gunnar Lundh, Nordiska museet. Sudersand, Fårö, Gotland 1938

För- och eftersättsblad »CHARTA öfwer TÖRESÖ SÄTERIE ... Författad Åren 1796, 97, 98, 99 & 1801, af Per Lifman junior.« Detaljer, foto Mats Landin, Nordiska museet

Tryckt hos NRS Tryckeri, Huskvarna 2011

ISSN 0348 97 1 x

ISBN 978 91 7 108 546 7

Skansen, Stockholm, sett från luftballong. Foto Oskar Halldin, Nordiska museet.

Landskapande

Skansenklippan stiger i tydliga plåtåer från 5 till 45 meter över havet. Inslaget av berg i dagen, mest gnejs, men i norr och söder granit, är betydande, i äldre tid än mer än nu. Det är svårt att säga vilka jordarter som är naturligt förekommande eftersom man genom åren gjort stora insatser för att bygga upp ett matjordlager på platsen.

Att skapa ett land

Skansen är i hög grad en produkt av de idéströmningar som var starka i Sverige vid slutet av 1800-talet, av nationalism och folkbildningsideal, men också av den nyfödda industrinationens tekniska utveckling. Att man i Sverige från 1870-talet kunde producera cement och att Alfred Nobel uppfann dynamiten samma årtionde har betytt mer än man tror för omvandlingen av Skansen från skärgårdsklippa till Sverigebild. Byggnader, djur och växter som kom att flyttas hit fungerade som ambassadörer i huvudstaden för Sveriges olika regioner och kulturer samtidigt som de befäste uppfattningen om na-

CHARLOTTE

AHNLUND BERG är etnolog och museipedagog på Skansen. Hon är också verksam som vik. enhetschef för Skansens pedagogiska enhet och som projektledare för Människan i landskapet.

tionen som något helt och absolut. Den här artikeln behandlar arbetet med att omskapa Skansenberget och den senaste etappen, projektet Människan i landskapet, som lyfter fram människans beroende av natur och resurser och hennes påverkan på sin omvärld.

Från risig skogsmark till prydlig skolplansch

Omvandlingen av det kala berget började redan under tidigt 1800-tal, då grosshandlaren och skeppsredaren John Burgman lät anlägga ett sommarnöje på berget och anställde trädgårdsmästare och arbetsfolk som fraktade jord och planterade träd och växter för att skapa en park runt sitt hus. Spår efter det arbetet finns ännu kvar i form av åldriga lindar och almar, kanske också i vissa buskarter som växer i närheten av Sagaliden.

1891 förvärvade Artur Hazelius rätten till lägenheten Skansen och inledde *sin* omdaning av berget. Ofta måste naturen hjälpas på traven för att riktigt passa planerna. I ett brev daterat i augusti samma år skriver Hazelius: »Om granar komma, böra de planteras kring och bakom lappkåtan och de andra lappska bodarna. ... De böra stå oregelbundet såsom i en skog.» Brevet fortsätter med instruktioner som rör vattenväxter och bikupor, och ett odaterat PM från de tidiga åren kan tas som exempel på att uppmaningarna följdes. Där noteras att Nils Edvard Hammarstedt bland annat planterat vattenväxten *Alisma plantago*, svalting, vid de nysprängda dammar som kom att kallas Motjärn.

»För närvarande anträffas å Skansen växtprof allt ifrån Norrlands fjällvidder till södra Sveriges bokskogar« skriver en nöjd Hazelius 1898. Under de tidiga Skansenåren när, med Gustaf

»Från Nordiska museets
Lappläger på Skansen å
Djurgården.« Skisser av
David Ljungdahl 1891.

Upmarks ord, »den skräpiga och risiga skogsmarken här uppe skulle omdanas till en behaglig park som ram kring den kulturhistoriska afdelningens byggnader och anläggningar« fick man enormt mycket material till skänks. Växterna placerades »i sådan terräng som är för dem gynnsam«. Det lyckades dock inte alltid, mängder av växter dog eller plockades av besökare. Det finns ingen skiss eller plan från detta väldiga projekt att skapa en varierad svensk natur på skärgårdsberget. Det fanns ett fåtal utbildade trädgårdsarkitekter i Sverige vid den här tiden men ingen av dem tycks ha varit inblandad. Hazelius hade god

»Utsigt öfver Hårlemans kulle och Lapplägrät.« Foto 1892, Nordiska museet.

hjälp av anställda trädgårdsmästare men har förmodligen gjort planarbetet själv. Anläggningen fick prägel av tidens dominerande ideal för parker, med ett nätverk av mjukt svängda gångar och insprängda överraskningar i form av stugor, djuranläggningar, milstenar och dammar. I Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige beskriver Selma Lagerlöf 1906 följdriktigt Skansen som »den stora trädgården utanför Stockholm, där man har samlat ihop så mycket märkvärdigt».

Djuranläggningar, hus och växter försågs med etiketter. Skansen påminde alltmer om ett av samtidens moderna, pedagogiska hjälpmedel, skolplanschen. Nere på Lejonslätten,

»Skansen från Gustaf Vasas väg.« Foto Lindahls fotografiäffär, Nordiska museet.

vid bergets fot, pågick parallellt ett annat pedagogiskt projekt kring att skapa en Sverigebild. Det var Gustaf Kolthoffs biologiska museum, som ville presentera »djurlivets panorama« i syfte att öka samtidens intresse för naturen.

För att skapa vattenspeglar sprängdes flera dammar ut ur berget på Skansen. Renberget, det dåvarande Skansens stolthet, vilade bokstavligen på Nordiska museets grund, uppfört av »våldiga stenblock, som blifvit utsprängda på museets byggnadstomt å Lejonslätten«. Renberget var inte en isolerad företeelse, man försökte skapa natur i flera djuranläggningar. Selma Lagerlöf, som var så kritisk till att Skansen höll örnar i fångenskap, skri-

Renberget. Foto Anders Nilsson, Nordiska museet.

ver ändå om örnuren att »den stod ute i det fria och var så stor, att man kunnat flytta dit ett par träd och lägga upp ett rätt stort stenkummel därinne». Traditionen återupptogs med 1930-talets björnbergsbygge av sprängsten och cement, den skapelse som i sin tur ligger till grund för dagens björnanläggning, »ett konstruerat landskap, ett slags häftig, överdådig vildmarksscenografi» som Erik Jansson skriver i sin bok om Skansens trädgårdar. Landskapande pågår alltjämt i djurhägnen, men den delen av Skansen har sin egen historia som ännu väntar på att bli skriven.

Morastugan. Foto 1891, Nordiska museet.

Skolplanschen är liksom Skansen en prydligt ordnad värld, där olika sidor av livet i Sverige ska illustreras på liten yta. Foto Nordiska museet.

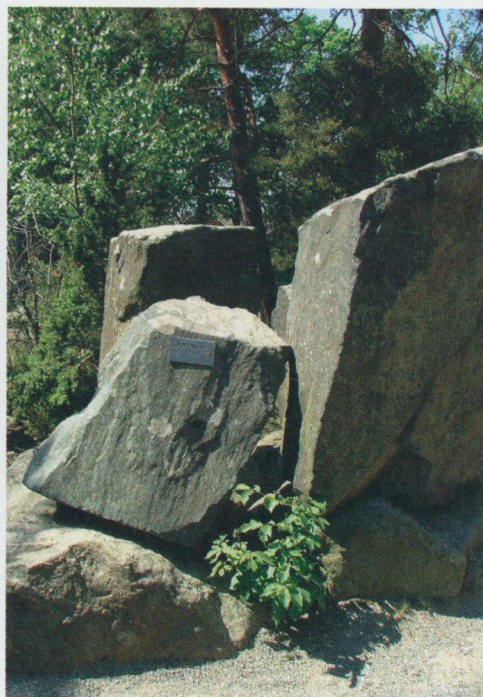
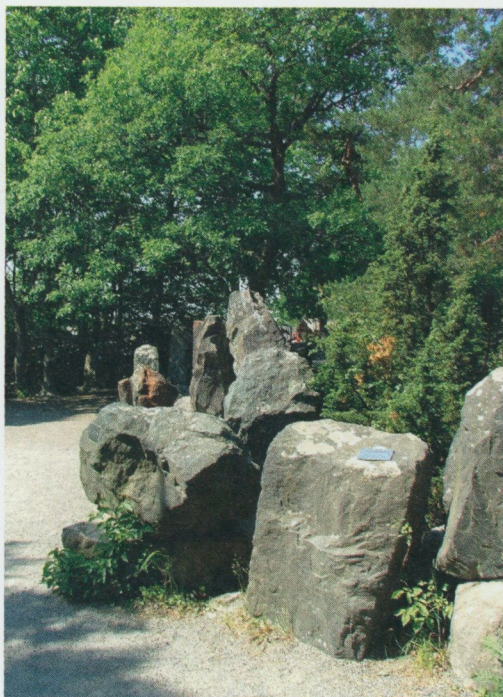

Björnberget. Foto KW Gullers 1946, Nordiska museet.

Ett exempel: stensamlingen

»Då såväl djur som växtriket å Skansen företrädades, borde följdriktigt äfven Nordens *stenarter* icke försummas« skrev Hazelius i en tillbakablick några år efter öppnandet. Sveriges välstånd vilade på malmen. En av de insatser Artur Hazelius gjorde för att skildra svensk natur, väl medveten om behovet av att integrera näringslivet, blev därför att bygga upp en samling bergarter på Skansenberget. Uppförandet av det s.k. Malmberget påbörjades invid buren för kungsörn. Stenproverna blev ytterligare ett sätt att ringa in och befästa nationen, samtidigt som de fungerade

Stensamlingen i dag.
Foto Charlotte Ahnlund
Berg.

som handfast och konkret undervisningsmaterial. De flesta av proverna skänktes av gruvbolag och stenindustrier och samlingen kompletterades efter hand. Skansen fick t.ex. tre block guldförande malm av Bolidens gruvaktiebolag så sent som 1936.

I dag utgörs samlingen av 66 stenar. Om man frågar är det få som har lagt märke till dem eller medvetet registrerat dem, trots att flera av stenproverna är kraftfulla och höga. Flera gånger har man på Skansen funderat över hur stenarna ska behandlas. I början av 1990-talet kontaktades Skansenchefen av företrädare för Naturhistoriska riksmuseets sektion för mineralogi och Sveriges Geologiska Undersökning med förslag om att skapa en utställning av landskapsstenar på Skansen. På uppdrag av Skansen skrevs ett projektarbete vid Naturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet om hur stensamlingen skulle kunna flyttas och arrangeras om i form av en stenpark i närheten av Bergsmansgården. Senare skissade Skansens landskapsarkitekt på ett förslag till flytt av stenarna i anslutning till Skogens hus. År 2010 var det åter på tal att flytta en del av malmproverna till området kring Bergsmansgården, denna gång eftersom de möjligen skulle komma till skada eller vara i vägen vid bygget av nya Lill-Skansen där de står. Inget av dessa förslag realiserades. Stenarna står där de står.

Generalplanering

Skansen växte ur kostymen. Allt eftersom Skansenområdet växte blev det som en gång varit utkant en del av det centrala området. En annan typ av planering blev nödvändig, det fanns ett behov av nedskrivna planer för både natur och kulturmiljöer. Försöken att skapa ett Sverige hade hittills skett i begränsad

Långbron över Motjärn. Foto Anders Christian Hultgren 1910, Nordiska museet.

Arbete med anläggning av varggrottan 1939. Foto Nordiska museet.

skala, Skansen var en anlagd park med inslag av natur. Nu lämnade man den »formaliserade landskapsstil» som rått hittills. Andreas Lindblom, styresman för Nordiska museet från 1929 och ett antal år framåt, knöt till sig akademiskt utbildade personer med starkt kulturhistoriskt och naturhistoriskt intresse och gemensamt tog de sig an »landskapandet»: Erik Lundberg som var konsthistoriker och arkitekt och kom att bli professor i arkitekturhistoria, Carl Fries som var zoolog och hade arbetat som redaktör vid Svenska Turistföreningen. Byggnadernas

En medarbetare i trädgårdslaget röjer. Foto Nordiska museet.

placering på Skansen skulle nu i idealfallet stämma geografiskt med Sveriges karta längst en nord-sydgående axel. De nya byggnader som kom till Skansen placerades efter den tanken, och en del byggnader som redan fanns på berget fick flytta igen för att passa den nya planen. I början av 1940-talet kontrakterades så ytterligare en expert, botanikern Erik Lindquist, som »konsult för vården av vegetationen å Skansen«. Lindquist var lektor i botanik vid Skogshögskolan och skulle senare bli chef för Göteborgs botaniska trädgård. Under något år arbetade han

fram den översiktsplan för Skansens vegetation som för första gången tog ett helhetsgrepp på »landskapandet«. Skansen delades in i åtta områden med karaktärs- och skötselbeskrivning där man tydligt skulle markera skillnader mellan olika geografiska zoner och regionala särarter: det syd- och mellansvenska området, det nordsvenska området, Stockholmskvarteret. Skansen blev nu ännu mera pedagogiskt – i alla fall i teorin. Områdesprincipen tillämpas i valda delar fortfarande.

Det dröjde ett tjugotal år innan nästa försök att ta ett helhetsgrepp på området gjordes. En generalplan utarbetades, en planläggning av »Skansenområdets disposition och dess fortsatta utveckling«. Skansen skulle sedan något år tillbaka stå på egna ben som en fristående institution. Utredning och remissvar från avdelningarna fyller flera pärmar och kapslar i Skansenarkivet, men allt stannade upp när man inte som önskat fick utvidga området österut. »Det pågående generalplanarbetet för Skansen har härigenom icke kunnat slutföras« skriver man besviket i styrelseberättelsen för 1966.

Det senaste försöket gjordes inför millennieskiftet, en plan utarbetad i grupp bestående av Skansenchefen Anna-Greta Leijon samt cheferna för kulturhistoriska avdelningen, biologiska avdelningen och byggnadsavdelningen och med hjälp av en projektanställd landskapsarkitekt. Man vill åter omforma Skansen och än mer förtydliga områdets skilda kultur- och naturområden. I framtiden borde man, enligt gruppen, anlägga en »ekologisk grundsyn« på Skansens samlingar, en helhetssyn som gäller »inte bara husen, utan även täppor och kringliggande ägor som därtill hörande vegetation, boskap och vild fauna, samt de olika resurssystem som utgör basen för människornas liv och försörjning.« Begreppet är nytt, men idén kan sägas överensstämma

med Hazelius. De mest långtgående idéerna i planen kom däremot inte att genomföras.

Dagens digitala karta över Skansen är ett resultat av alla dessa generalplaner. Arbetet med att lagra digital information i ett geografiskt informationssystem, GIS, påbörjades under 1980-talet. I kartdatabasen bearbetas, dokumenteras och kompletteras digital kartinformation om t.ex. hus och anläggningar, ledningar, träd och generalplan. I framtiden är det tänkt att kartdatabasen ska kopplas samman med museidatabasen Primus, där byggnaders föremål och interiörer registreras. I den digitala världen knyter man samman de kulturhistoriska samlingarna med de natur-

Vid Skånegården har lövträd planterats. Foto Marie Andersson, © Skansen.

Naturen runt Samevistet förvandlas till »fjällnära« miljö. Foto Marie Andersson, © Skansen.

historiska. Man ska t.ex. kunna länka växter som anses särskilt bevarandevärda till en specifik plats på kartan, antingen för att de är sällsynta, typiska för det tänkta karaktärsområdet, knutna till den individuella byggnadens eller Skansens egen historia. Kartan kommer att tydliggöra vilken yta på Skansen som tillhör vilket område, var gränsen går mellan t.ex. det »Gotland« och »Skåne« som ligger sida vid sida på Skansen, och underlätta både den dagliga skötseln på detaljnivå och den långsiktiga planeringen, »landskapandet«. Är det tänkt.

En permanent utställning

Precis som alla museer har Skansen behov av att koppla samman nutid och dåtid, och göra samlingarna angelägna för dagens gäster. Men till skillnad från de flesta andra museer har Skansen inte någon yta för tillfälliga utställningar. Inte heller finns det någon speciell utställningsavdelning eller produktionsenhet på Skansen. Det har historiska skäl som bland annat hänger samman med den situation som uppstod när Skansen och Nordiska museet delades i tidigt 1960-tal.

Friluftsmuseet Skansen består till stor del av en väldig, permanent utställning där i princip hela samlingen är tillgänglig. Skansens runt 160 kulturhistoriska byggnader visar hur man levte i Sverige från norr till söder genom 700 år – med tyngdpunkt på 1700- och 1800-talen. De djur av lantrastyp som Skansen håller liknar mycket de djur som förr hölls på gårdar och torp och spelar därför både en roll i arbetet med utrotningshotade arter och en roll i det pedagogiska arbetet och levandegörandet av de kulturhistoriska miljöerna. Att Skansen håller rovdjur är unikt i friluftsmuseivärlden, inte bara i Sverige utan även internationellt.

I dag är det ytterst sällan som en helt ny »utställningsdel« öppnas genom att någon ny miljö skapas på området, även om det sker då och då. Det senaste nytillskottet är Samevistet där torvkåtan invigdes 2006 och timmerkåtan 2007, ännu med behov av några kompletteringar i kringmiljön. Nya Lill-Skansen invigs 2012. Behovet av aktualitet löser man i stället oftast genom tematiseringar av det stora materialet. För att både museet och dess besökare ska mäkta med är det nödvändigt att göra ett urval bland Skansens miljöer. Vi talar om ett omfattande tidsspänn, miljöer hämtade från norr och söder och från skilda sociokulturella sammanhang. En sammanhängande berättelse, en röd tråd,

Kaffe på en av kolonilotterna. Foto Marie Andersson, © Skansen.

behövs, och gästernas upplevelser och erfarenheter blir olika beroende på hur museet väljer att lägga en snitslad bana genom samlingarna. Skansen ger sina gäster en läsanvisning för samlingarna i och med valet av miljöer som lyfts upp genom ett tema. Att välja tema och miljöer blir en form av storyline. De teman som väljs ska kännas giltiga och angelägna för människor i alla tider. Mått och vikt, mat, hälsa och livets högtider är några exempel på sådana temasatsningar från den senaste 15-årsperioden. De har alla utgått från de befintliga samlingarna och sedan sökt fördjupa synen på dem genom att presentera ytterligare fakta kring ett specifikt ämne. Själva temat har gestaltats genom tillfälliga eller permanenta tillägg och kompletteringar av föremål i miljöerna och genom ökad kunskap hos dem som ska möta gästerna i miljön.

Människan i landskapet

»Det är ett märkvärdigt land, som vi har. Vart jag än kommer, alltid finns det något för människor att leva av« säger Tummetott, alias Nils Holgersson, när han flyger över Medelpad. Temat för 2011, Människan i landskapet, lyfter fram sambanden mellan natur och kultur i Skansens miljöer. På Skansen kan man uppleva människans beroende av natur och resurser och hennes påverkan på landskapet i äldre tid, men tanken är att ett besök också ska kunna leda till reflektion över frågor kring resursutnyttjande och hållbarhet i vår egen tid och i framtiden. I förlängningen ska projektet förstärka Skansens basutbud, lägga ytterligare en dimension avseende innehåll och pedagogiska metoder till »den permanenta utställningen« och bidra till att uppfylla Skansens mål.

På sätt och vis har friluftsmuseet Skansen alltid sökt gestalta hur människan levt av naturen och påverkat landskapet. Kanske kan man till och med påstå att Hazelius inledde temat redan 1874 när han, visserligen inomhus, för stockholmarna försökte återskapa två exteriöra landskapsbilder som skildrade naturen och människorna i Lule lappmark och i Järvsö.

Bredden på dagens samlingar ger många möjliga ingångar till temat och de miljöer som lyfts fram är utvalda med hänsyn till de aktuella kopplingar man kan göra till människans bruk av och påverkan på naturen i vår samtid och omvärld. Frågor kring gruv- och skogsindustri, betesrätt, markäggande och rovdjurpolitik, födoproduktion och resursfördelning är bara några exempel med sprängkraft. Under vintern skildras skogsbruk och bergsbruk i och runt Skogsarbetarkojan och Bergsmansgården. När våren kommer öppnas Samevistet för att berätta om renskötsel i fjälllandskapet. Staden runt sekelskiftet 1900 skildras med

Hornborgastugan. Foto Marie Andersson, © Skansen.

hjälp av Skansens industrier, arbetarbostad, kolonirörelse och handel. Sommaren präglas av fåbodbruk kring Moragården och Fåboden. Livet för självvägande bönder och obesuttna backstugusittare i Sydsveriges blandskogsområden kan man uppleva i Oktorpsgården och Hornborgastugan. Skördetid på den skånska slätten och hantverkarstadens liv och verkstäder runt 1800-talets mitt avslutar temaåret. Tre skolprogram med anknytning till temat har också utarbetats speciellt för året.

Skapade miljöer och bristfälliga landskap?

Ett problem kan tyckas vara att det stora flertalet kulturhistoriska miljöer är ryckta ur sitt sociala, kulturella och geografiska sammanhang. Den som gästar Skansens Skånegård ser inte ut över slättens bördiga åkrar, den som besöker Bergsmansgården saknar både fägård, hytta och bodar. Vissa specifika kultur- och naturmiljöer saknas helt, till exempel kustlandskapet och dess bebyggelse. Skansens naturmiljöer är som vi sett ofta scenografiska och skapade, de är landskapsfragment eller fragment av produktionsenheter för att låna Bengt Rocéns ord. Redan Birger Lindquist konstaterade att man på Skansen aldrig kan »nä längre än att ge ett visst uttryck för ett eller annat karaktéristiskt drag i respektive landskaps vegetation. Framför allt måste ju anspråken på proportionerna i vegetationen helt lämnas åsido«. Ett exempel är området runt Bergsmansgården som gavs karaktär av ett mellansvenskt storskogsområde med förhärskande tall »vilket närmast avser att poängtera skogens betydelse för dessa storgårdar« trots att närområdet runt en sådan verksamhet i verkligheten förmodligen varit barskrapat på träd.

Men Skansens stora samlingar av kulturhistoriska miljöer, djur och växter ger på många sätt ändå goda möjligheter att illustrera människans relation till naturen. Friluftsmuseet har en inbyggd pedagogisk tanke, grundlagd av läraren Hazelius. Här kan man relativt enkelt göra jämförelser mellan norr och söder, fattig och rik, land och stad. Den pedagogiska metod som Skansen arbetat efter allt sedan Hazelius dagar bygger på idén att besökaren ska möta kunniga uttolkare i varje öppen miljö. Eventuella brister i den fysiska gestaltningen kan kompenseras i samtal mellan företrädare för Skansen och gästerna. Många miljöer ger fullskaliga upplevelser och känslan av att stiga in i historien på riktigt:

Doften av rök, av färskt virke och svettig häst blandas med stekoset inifrån kojans.

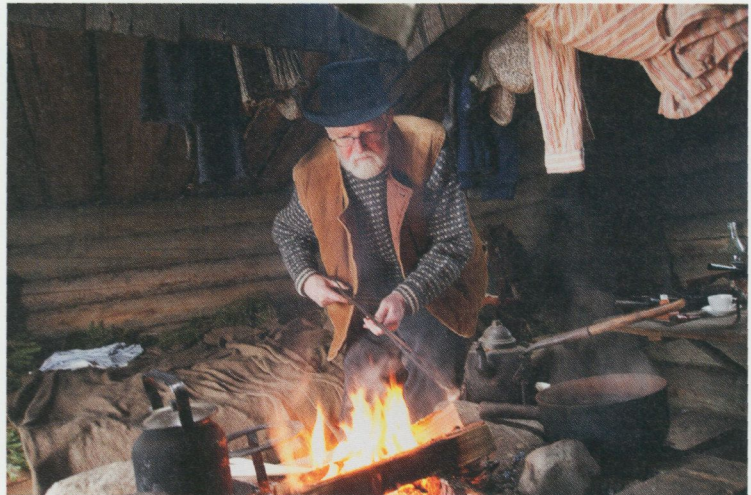
– Här! Ivriga barnhänder räcker nästa vedträ till Tobias som tålmodigt staplar varv på varv.

– Vad ska det bli? Får jag bygga?

– En kolmila, nej, men du kan hämta mer ved därborta.

Röken stiger ur Skogsarbetarkojans skorsten och det ångar om Fulkes svartblanka sidor när han kommer travande med nästa timmerstock på släp.

Skansens styrka är att tala till *både* förnuft och känsla. Det faktum att Skansen under mer än hundra år fungerat som en nationellt samlande arena och har så många besökare gör också platsen intressant ur ideologisk synvinkel: här når man många med sitt budskap. Hazelius koncept fungerar också för dagens frågor kring ett hållbart samhälle.

Skogsarbetarkojan.
Foto Marie Andersson,
© Skansen.

Dagens landskapande

Projektet Människan i landskapet påverkar Skansens landskap, om än i blygsam skala. Vissa permanenta förändringar och förbättringar av området görs för att lyfta fram temat. Projektet sätter spår, tydligast när det rör gestaltningen av bergsmännens verksamhet som ju haft uppenbara brister på Skansen. Inför årets tema skapas en gruva, ett dagbrott, där man kan berättat om malmbrytning, så som den gick till i tidigt 1700-tal, med hjälp av tillmakningsmetoden. Ett möjligt gruvhål fanns redan i form av dammen Bergsvik i närheten av Bergsmansgården, troligen liksom Motjärns dammsystem skapad på 1890-talet. Höga träd och lummiga buskar skuggade kanterna på dammen och speglade sig i dess mörka vatten, en romantisk men relativt bortglömd plats. Nu har Bergsvik tömts efter drygt hundra år och Skansen återbrukar ännu en gång sprängsten från ett bygge, denna gång sten från nya Lill-Skansen, för att maskera den cementklädda botten av den forna dammen. Eftersom Skansens gruva är rent scenografisk och saknar malmfyndighet har man åter tagit hjälp av gruvindustrin. Både Dannemora Mineral AB och AB Boliden har skänkt malm till gruvan. Träden fälls och buskarna röjs, det översta jordlagret med ris och mossor fläks bort. Platsen »förfulas« medvetet när Skansen vill visa spår både efter människans bruk av naturen och av hennes påverkan på landskapet. Någon fullständig bild av hur miljön runt en bergsmansgård och gruva kan ha sett sig strävar man inte efter att uppnå, snarare återigen »ett visst uttryck för ett eller annat karakteristiskt drag« i landskapet. En scenografisk framställning som med relativt enkla och få komponenter ändå ger möjlighet att uppleva, leva sig in i och förstå.

Varför landskapa?

Man kan »landskapa« av många anledningar, estetiska såväl som praktiska. Precis som vid t.ex. stadsplanering finns det ibland också ideologiska skäl till att ett landskap omskapas. På 1890-talets Skansen var det samtidens strömningar, nationalism, nationalromantik och idéer om den naturliga parken som främst styrde när man påbörjade arbetet med att skapa en Sverigebild. Under 1930- och 40-talen styrde rationalitet, funktionalism och nya pedagogiska tankar på berget – nu skulle Sverigebilden bli mer logisk och därmed skulle det bli lättare att

En gruva med dagbrott har skapats i en tidigare skapad damm.
Foto Marie Andersson, © Skansen.

hitta runt på, sköta om och utveckla Skansen. Resultatet av de ansträngningarna präglar ännu det fysiska Skansen, men ideologierna har pendlat genom åren. På 1980–1990-talen var den styrande principen »en ekologisk grundsyn«, 2011 förbättrar vi landskapet runt några utvalda kulturhistoriska miljöer med begreppet hållbarhet i fokus.

Under de 120 år som gått sedan Hazelius grundade sin friluftsvärdshus har det kala berget fått grönnare kläder. Men skärgårdsskogen står där den står.

Gröna spår

2008 initierades en flerårig temasatsning på Skansen, Gröna spår, med syfte att »samordna och producera aktiviteter på Skansen samt visa upp naturvård och kulturvård med framåtblick där Skansen ur ett långsiktigt perspektiv intar en aktiv roll«. För att på bästa vis utnyttja friluftsmuseets resurser har man valt att belysa ämnet ur olika aspekter under projektets gång. 2009 kallades Naturens år och samordnades med firandet av nationalparkerna i Sverige med fokus på våra viktigaste naturtyper. Följande år, då FN utlyst att man ville uppmärksamma den biologiska mångfaldens betydelse, satsade Skansen bland annat på skolvisningar och seminarier kring ämnet. 2011 heter temat Människan i landskapet och Skansen fokuserar på de kulturhistoriska samlingarna. Den sista och fjärde etappen av Gröna spår behandlar energi i olika former.